

AZ OKTATÁSÜGYI MINISZTERIUM SZEMLELTETŐ FILMKIRENDELTSÉGE

filmdia sorozatából

27. szám.

A FOLYÓVIZ FELSZINFORMÁLÓ MUNKÁJA. I.

Földrajzi diasorozat: 5.

Készült: 1952. évben.

1. FELSŐSZAKASZOS FOLYÓVÖLGY. Középen a kép háttérében még V alakú felsőszakaszos völgyet látunk, a bevágódó hegyipatak hozta létre. A hegyekből kislejtésű medencébe fut a patak, ahol esése meglassul és törmelékét lerakja. A medence a kép előterében van. A felvétel az Alpokból való.
2. FELSŐSZAKASZOS VÖLGY. A Nagy-Kingán meredek lejtőjén egyik felsőszakaszos folyóját látjuk. A fiatalos völgy még tele van mozgó törmelékkel, részben ezért nem tud rajta a növényzet megkapaszkodni.
3. TÖRMELEKKUP. A hegyekből kilépő folyó nagy esése a síkságon meglassul s a völgy aljában a síkság szélén lerakja törmelékét. A völgy baloldali előterében kőfolyásból eredő nagy garmada halmozódott fel. /Alpok/.
4. DELTA. Az állóvizbe torkolló folyó törmelékéből deltát épít, mely egyre beljebb nyomul előre a tóba. Az Engadin-völgy egyik hegyipatakjának szép deltáját látjuk.
5. DELTA-TIPUSOK. A többággal való előnyomulás szép példái a Nilus, a Léna és a világ legnagyobb deltavidéke a Ganges és Brahmaputra /a deltaterület megközelíti az Alföld és Dunántul együttes területét/. Az egy ággal való előnyomulás legszebb példái a Mississippi, a Volga, a Pó és az Ebro deltái.
6. GÖRGETEGEK. A felsőszakaszos patak hatalmas szikladarabokat görget. Ezekkel mélyíti medrét, miközben a szikladarabok is le gömbölyödnek. A felvétel a Paradis kanyon egy szakaszát mutatja be.
7. HORDALÉKSZÁLLÍTÁS. A lapos szikladarabok még nem régen kerülhettek a hegyipatak medrébe. A peremek még élesek, a formák szögletesek. Hatalmas szikladarabok ezek, melyeken csak egy-egy nagyobb eső után fordít egyet-egyet a megáradt patak. Egymáshoz és a mederfenékhez ütődve kopnak és feldarabolódnak. A háttérben a völgy szép V formája látható.
8. GÖRGETEGEK. A messziről jött szikladarabok már felaprózódtak és "görgetegekké" gömbölyödtek. Ezeket már könnyebben mozgatja medrében a hegyipatak.
9. ÁRTÉRI LERAKÓDÁS. Kis kavicsokká aprózódnak a nagy görgetegek a hosszú utazás alatt, s gömbölyded formákkal pihennek meg hosszabb vagy rövidebb időre a folyó síksági árterén.

10. AZ ALSÓSZAKASZ HORDALÉKA. A folyó kisesésű alsószakaszán már csak a finomabb törmelékkel tudja magával hordani, homokot, agyagot, iszapot. Képünk alsószakaszos medret mutat kisvízálláskor. Külön érdekessége, hogy a folyó kisvíze /a kép közepén/ belevágódott a meder laza anyagába.

11. FELTÖLTÖTT SIKSÁG SZERKEZETE. Az állóvizekben előnyomuló folyók egyre nagyobb területeket töltenek fel deltáikkal. Idővel az egész állóvizet siksággá alakíthatják, melynek átmetszeti szelvénye szépen mutatja a delta előnyomulásának egyes szakaszait.

12. FELSŐ-, KÖZÉP- ÉS ALSÓSZAKASZ ÖSZEFoglaló képe. A szelvényen együtt szemlélhetjük a nagyésésű felsőszakaszt és V alakú völgyét, a völgy szájában épült törmelékkupon a kanyargós középszakaszt és a deltatorokolatot. Hívjuk fel a figyelmet a szakaszok változásának lehetőségére. /pl. a Duna Győr, visegrádi-váci szakasza/ és az alsószakaszra, mely hiányzik a képről.

13. FELSŐSZAKASZOS VÖLGY. Belső-Ázsiából való felvétel. Érdekessége az igen nagyarányú bevágódás az erózióbázis és a hegyvidék nagy szintkülönbsége következtében.

14. A KOLORÁDÓ NAGY KANYONJA. A kierodálás szép és érdekes formája, anyagminőség eredménye. A völgy felsőszakaszos.

15. HÁTRÁLÓ ERÓZIÓ. A bajorországi hegyifolyó forrása felé visszavágódva keskeny szurdokká mélyítette medrét. Áradás idején a képen látható ut teljesen víz alatt áll. Figyeljük meg a hegy szép rétegződését.

16. FELSŐSZAKASZOS JELLEGŰ FOLYÓ ROMBOLÓ MUNKÁJA. A vadul rohanó nagyésésű patak a kemény kőzetben igen nagy pusztítást okozott. A pusztítás mértékét mutatja a hegyvidék teteje és a patak szintje közti magasságkülönbség. A további rombolás ellen lépcsőzetes kőfalakat emeltek és ezek megtörik a patak erejét.

17. KÖZÉPSZAKASZOS FOLYÓ KÉPE. Az esésében megcsökkent folyó munkaképessége már csak hordaléka elszállítására képes, s partjait támadva kanyarulatokat fejleszt ki. A Szamos erőteljesen kifejtett kanyarulatait látjuk Kolozsvár felett.

18. TISZAKANYARULAT. A Tisza már Kisvárdra tájékán nehezen küzd hordalékával és kanyargós medret épít. A kanyarulatok előrevetik a tulifejlődés folyamatát. Tisztán látszanak az épülő övzatonys domború és a pusztuló, alámosott homorú partok.

19. A KISDUNA KANYARULATA. Tipikus középszakaszos folyó a Kisduna is. A kanyarulatoknál megmutatkozik a régi folyómeder, mintegy jelezve a kanyarulat fejlődés folyamatát.

20. HOMORU PART. A kanyarulat homorú partját a víz alámossa. Az alámosott fal meredeken esik le. A víz sodra a homorú part közelében halad, a folyás itt a legsebesebb és a meder itt a legmélyebb.

21. DOMBORU PART. A kanyarulat töltődik sekély vizü oldala mentén, ahol egész lassan áramlik a víz. A kép a Bodrog övzátonyait mutatja, melyek egyuttal a fejlődő kanyarulat épülő domboru partjainak legfirsebb hordalékai. A kép jobb felében épült a hármás övzátonytól jobbra az előtér felől folyó Bodrog nagy kanyarja a Tiszával való egyesülés előtt. A kép háttéréből jobbra előre a Tisza. A zátonyos part vize egészen sekély, tespedő víz. A kép Tokaj alatt mutatja be a Bodrog torkolatát.

Készült a Felsőoktatási Jegyzetellátó Vállalatnál
Felelős vezető: Bojkovszky Lajos